

اصول و روش های برنامه ریزی منطقه ای

نویسنده: دکتر کرامت الله زیاری

ناشر: دانشگاه یزد، ۳۰۹ صفحه

سعید نظام آبادی فراهانی - دانشجوی رشته مدیریت و برنامه ریزی

انسان از گذشته های دور، روستاها، شهرها و مناطقی که در آنها سکونت داشته را مطابق با نیازهای خود متحول نموده است. نیازهایی که از ساختار ابتدایی خود روز به روز پیچیده تر شده اند. این نیازها معمولاً در پی اهداف مشخص به وجود می آمدند که این اهداف خود مبنای هر نوع برنامه ریزی است. افزایش جمعیت و نیاز بشری از یکسو و محدودیت ها از طرف دیگر، لزوم تفکر برنامه ریزی را مطرح نمود. بنابراین، برنامه ریزی در هر زمان و مکانی متأثر از اهدافی است که این اهداف خود در پی نیازها مطرح می گردد. امروزه اختلاف سطح میان روستاها، روستاها و شهرها، شهرها و شهرها، مناطق، درون مناطق، بین مناطق و کشورها جهت حصول به یک حداقل قابل قبول ملی و بین المللی از نظر اقتصادی و اجتماعی و کالبدی و ضرورت سرمایه گذاری های ملی و منطقه ای و نگهداشت جمعیت در پهنه سرزمین و استفاده از تکنولوژی مناسب و نیل به توسعه پایدار، خود به خود ضرورت برنامه ریزی منطقه ای را بیش از پیش اجتناب ناپذیر نموده است. برنامه ریزی به طور اعم، و برنامه ریزی منطقه ای به طور اخص، پدیده ای جدید می باشد. این علم در گذشته به صورت سنتی و تجربی انجام می گرفته است، اما در عصر تکنولوژی و همگام با توسعه علوم اقتصادی و اجتماعی به صورتی نو و با بهره گیری از روش های کمی، کیفی و الکترونیکی ظاهر گشته است. برنامه ریزی منطقه ای و در نتیجه برنامه ریزی آمایش سرزمین و برنامه ریزی فضایی به مثابه ابزاری برای اصلاح و آرایش فضای اقتصاد ملی و منطقه ای به کار بسته می شوند، تا با بررسی و مطالعه خصوصیات و ویژگی های کل فضای

ملی و بازیافت استعدادها و قابلیت‌ها و در گوشه‌های مختلف آن، راه‌حلی برای مشکل پراکندگی و عدم تمرکز در قالب الگوهای توسعه در جوامع بشری ارائه نماید.

بنابراین برنامه‌ریزی منطقه‌ای سعی در نشان دادن قابلیت‌ها، توانایی‌ها و روندهای عام حاکم بر مناطق مختلف دارد، تا بدین ترتیب جلوه‌های اولیه‌ای برای منطقه‌ای کردن برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و ملی را به نمایش بگذارد.

این نوع برنامه‌ریزی شامل رهنمودها و خطوط اساسی و هدایت‌گر توسعه و رشد مناطق، نواحی شهرها و روستاها با نگرش به جنبه‌های قوی اقتصادی است.

کتاب اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای به بررسی جنبه‌های برنامه‌ریزی، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، آمایش سرزمین، برنامه‌ی فضایی و انواع برنامه‌ریزی در چارچوب تعاریف، مفاهیم، اصول و مبانی، روش‌ها، تکنیک‌ها، نظریات و به خصوص مدل‌های ریاضی پرداخته است.

این مطالب در پنج فصل و به ترتیب زیر ارائه شده است:

- ۱) سابقه، تعاریف، مفاهیم و انواع برنامه‌ریزی
- ۲) منطقه و روش‌های تعیین آن
- ۳) فنون برنامه‌ریزی منطقه‌ای
- ۴) روش‌های برنامه‌ریزی و تحلیل منطقه‌ای
- ۵) برنامه‌ریزی منطقه‌ای در ایران

• بر این اساس در فصل اول به سابقه، تعاریف و مفاهیم و انواع برنامه‌ریزی پرداخته می‌شود که در این فصل به نظریات پایه‌ای در زمینه‌ی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، اصطلاحات و واژگان برنامه‌ریزی هم اشاره می‌گردد.

• در فصل دوم به بررسی نظریات مختلف ارائه شده ر ارتباط با مفاهیم منطقه و روش‌های تعیین مناطق با استفاده از شاخص‌های اقتصادی و اختصاص وزن در روش تحلیل جریان‌ها، براساس شدت جریان‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تحلیل جاذبه‌ای براساس توان‌های جمعیتی پرداخته شده است.

• در فصل سوم فنون برنامه‌ریزی منطقه‌ای، شامل تعاریف، مفاهیم، ماهیت، فلسفه و دلایل نیاز به برنامه‌ریزی منطقه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین در این فصل به فرآیند تصمیم‌گیری، عدم تمرکز در برنامه‌ریزی، راهبردهای برنامه‌ریزی و فرآیند برنامه‌ریزی منطقه‌ای و نظام و سازمان برنامه‌ریزی مورد توجه قرار گرفته شده است.

• در چهارمین فصل این کتاب مدل‌های تجزیه و تحلیل جمعیت، روش‌های پیش‌بینی جمعیت، روش‌های تعیین مهاجرت، روش‌های اشتغال، تولید و انواع مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای اشاره شده است.

• فصل پنجم نیز شامل مطالبی از قبیل سابقه، روند و جایگاه برنامه‌ریزی منطقه‌ای و منطقه‌بندی‌های گذشته و انواع طرح‌های منطقه‌ای در ایران می‌باشد.

در مجموع کتاب حاضر، با توجه به سرفصل دروس برنامه‌ریزی ناحیه‌ای و منطقه‌ای رشته‌های مختلف در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری و با نگرش به تجربیات تدریس در دانشگاه‌ها و انجام طرح‌های منطقه‌ای مؤلف تهیه و تنظیم شده است.